

Medical Subject Headings -snart på norsk

Mange har hørt om MeSH (Medical Subject Headings), disse engelske termene som brukes til å beskrive innholdet i medisinske artikler og bøker.

Tekst: Sigrun Espelien Aasen, forskningsbibliotekar, Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, Helsebiblioteket.no og Anette Munthe, hovedbibliotekar, Universitetet i Oslo, Medisinsk bibliotek. Illustrasjon: Christine Haruka Munthe.

Men vet du at MeSH-vokabularet er oversatt til 27 språk og at det snart kommer på norsk? I denne artikkelen vil vi si litt om hva MeSH er, hva det kan brukes til og hvorfor det er viktig med en norsk oversettelse.

MeSH er et kontrollert vokabular, utviklet av National Library of Medicine, som består av over 26 000 emner innen medisin og relaterte fagområder. Hvert emne har minst en foretrukket term, men kan i tillegg ha opp til 29 alternative termer (synonymer, mer populære termer o.l.). Totalt inneholder vokabularet ca 200 000 termer. I tillegg til alle termene, har hvert emne en definisjon og en unik identifikator. Identifikatoren er viktig fordi den gjør vokabularet konsistent og språkuavhengig. Emnet er det samme uansett hva man kaller det! Eksempelvis ble foretrukket term for emnet med Id D008607 i år endret fra «Mental retardation» til «Intellectual disability». Dette har liten praktisk betydning. Identifikatoren gjør at slike språklige endringer ikke medfører behov for reindeksering.

Det finnes mange typer kontrollerte vokabularer. Felles for alle er at de brukes til å samle noe som handler om det samme, og til å redusere tvetydighet. I Norge har vi manglet gode kontrollerte vokabularer, og ofte brukt frie emneord ved indeksering av litteratur. Dette er en lettvinnt løsning som gir tilfeldige treff ved søking.

MeSH er sannsynligvis verdens mest brukte standardiserte vokabular. Det er foreløpig oversatt til 27 språk og brukes bl. a. til indeksering av litteratur i databasene PubMed/Medline, Cochrane Library, CINAHL og SveMed+. I Norge brukes MeSH av 22 bibliotek som katalogiserer sin litteratur i BIBSYS. Noen flere om en tar med dem som bruker andre biblioteksystemer.

MeSH brukes også på nettsteder som Health On the Net Foundation (HON), den franske helseportalen CISMef og pasientportalen MedlinePlus.

Mapping mellom ulike begrepssystemer

MeSH-identifikatoren gjør at MeSH kan brukes til oversettelse mellom ulike språk, og den kan brukes til å koble et emne i MeSH til tilsvarende i andre begrepssystemer (vokabularer, klassifikasjoner og kodesystemer). Et eksempel på mapping i praksis, kan ses i pasientportalen SMIL (<http://smil.uio.no/>). Vokabularet i SMIL består av ca 2000 emner, stort sett beskrevet med folkelige termer. Dette vokabularet er ikke MeSH, men alle emner som er identisk med et emne i MeSH (ca 80%) er «mappet» mot

MeSH ved hjelp av den unike identifikatoren. Dette gjør det mulig, med utgangspunkt i populære norske termer, å søke i utenlandske baser – og få relevante treff. Også i WebDewey, som nå blir oversatt til norsk, er det startet et arbeid med å mappe Dewey og MeSH. Det ligger naturligvis noen utfordringer i at MeSH er langt mer detaljert innen medisin enn det Dewey er, men mulighetene det åpner for er vel verdt å utforske.

Hvorfor oversette MeSH til norsk?

På midten av 1990-tallet begynte tsjekkerne å oversette MeSH, og svenskene fulgte hakk i hel. Karolinska instituttet i Stockholm har ansvar for indeksering av artikler i nordiske medisinske tidsskrifter i Medline. Deres egne nordiske referansedatabaser, der den ene inneholdt svenske termer og den andre engelsk MeSH, ble sammenliknet mht bruk. Selv om databasen med MeSH var kvalitetsmessig klart best, viste det seg at databasen med svenske termer ble mer brukt av helsepersonell. Det motiverte til å oversette MeSH til svensk. Innen utgangen av 1997 var de mest aktuelle emnene oversatt, og både svenske og engelske MeSH-termer ble søkbare i databasen vi nå omtaler som SveMed+.

I Norge er SveMed+ flittig brukt av studenter som skal bruke MeSH ved søking i internasjonale databaser. Ved søk på norske tittelord er det mulig å finne korrekte svenske og engelske MeSH-termer, og dermed bli tryggere på begrepet man søker på. Et forsøk på å oversette MeSH til norsk i 1999 førte ikke fram, men våren 2009 startet Helsebiblioteket.no prosjektet med oversettelsen. Nettstedets behov for standardiserte emneord, økende krav til norsk medisinsk fagspråk og krav til helsepersonell om at deres virksomhet skal være kunnskapsbasert var viktige grunner til avgjørelsen.

Gevinster ved oversettelse av MeSH

Hovedmålet med å oversette MeSH til norsk er å få et solid norsk begreps- og emneordsystem for medisin og helsefag. Myndighetene vektlegger parallellspråklighet, og en felles inngang til norske og engelske MeSH vil styrke målene i St. meld. 35(2007-2008) Mål og mening – ein heilskaplig norsk språkpolitikk. Men MeSH på norsk vil først og fremst kunne forbedre gjenfinning av helsefaglig

informasjon, føre til mer presis kommunikasjon, og gi studenter et pedagogisk verktøy til bruk i utdanningen. MeSH inneholder ikke bare synonymer, men viser også hvordan emneord plasserer seg i forhold til hverandre i et hierarki. Dette er nyttig for studenter og andre som skal lære hvordan ulike medisinske fagtermer forholder seg til hverandre.

Antakelig vil norsk MeSH bli tatt i bruk av alle helsefaglige utdanninger, helseportaler og tidsskrifter. Det vil gi et løft for samarbeid og kompetanseheving innen mange bibliotektyper, spesielt innen utdanning, forskning og helsetjenesten.

MeSH som ordbok

Norsk MeSH vil bli fritt tilgjengelig for alle og kan fungere som flerspråklig definisjonsordbok. Et oppslagsverk

som inneholder både profesjonelle og folkelige termer vil være nyttig, blant annet for dem som har vært hos lege eller på sykehus og lurer på hva vanskelige profesjonelle termer betyr. Svensk MeSH brukes mye av helsepersonell, men også av journalister og pasienter.

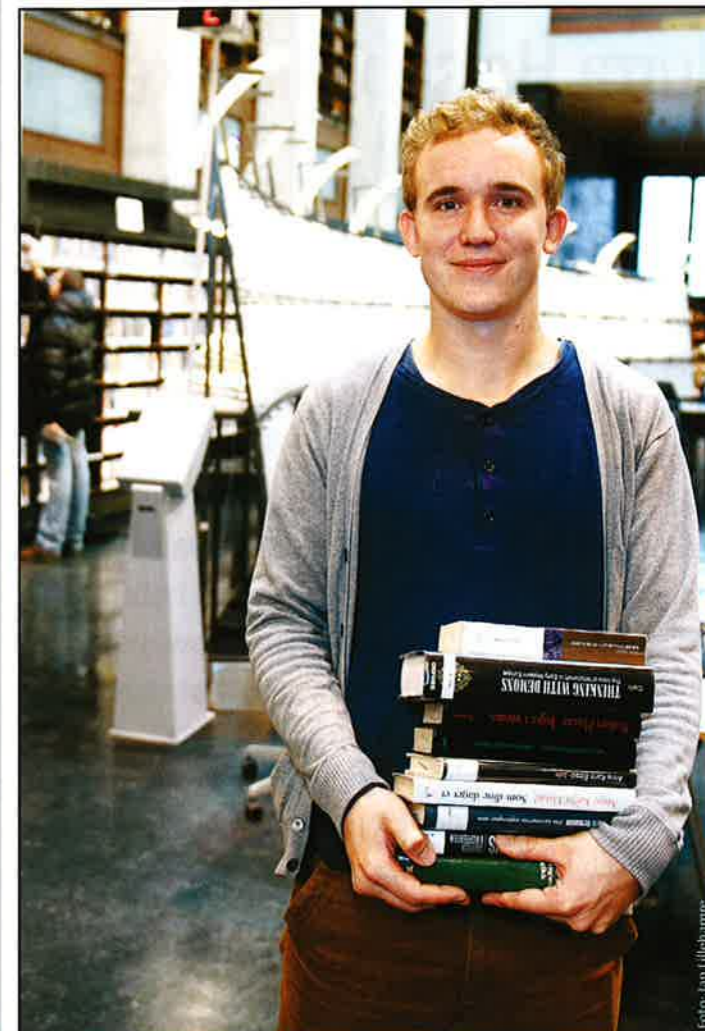
Ved å ha en standardisert terminologi kan man oppnå mer presis kommunikasjon og unngå å kaste bort tid på å diskutere hvilke ord man skal benytte i alt fra brosjyremateriell og nettsider til fagkommunikasjon. En oversettelse av MeSH kan også bidra til å styrke norsk medisinsk fagterminologi. Alle oversatte termer er kvalitetssikret av eksperter innen sine fagfelt.

Samarbeid

Arbeidet med oversettelse av MeSH ble initiert av Helsebiblioteket.no Med støtte fra Tidsskrift for Den norske legeforening, KITH (Kompetansesenter for IT i helse- og sosialsektoren, som fra 1.1.2012 er en del av Helsedirektoratet), HelseNorge.no (Helsedirektoratets avdeling Helseportal), Språkrådet, Universitetsbibliotekene og SIRUS (Statens Institutt for Rusmiddelforskning) vil 17 000 av 27 000 MeSH være oversatt innen 2012.

Vi nærmer oss målet om norske emneord som en del av et internasjonalt, levende emneordsystem.

Samarbeid med andre lands oversettere gir gode muligheter for utvikling av norsk MeSH. Våre svenske kolleger er nære samarbeidspartnere og vil inkludere norsk MeSH i databasen SveMed+. Dette vil bli en berikelse for nordiske brukere. I Sverige er det utviklet en MeSH-applikasjon for mobil, og man er i full gang med å gjøre MeSH tilgjengelig som "linked data". Denne type nyvinninger kan vi, med norsk MeSH, lett nyttegjøre oss. Vi kan også selv bidra til utvikling og forbedringer av MeSH-vokabularet på internasjonal basis.

Fagforbundet for alle som jobber i bibliotek

Fagforbundet:

- ivaretar bibliotekansattes faglige rettigheter
- krever rett til heltid
- har stipendordning for medlemmer
- vil grunnlovsfeste det offentlige ansvar for kultur

Biblioteket skal:

- være et åpent og tilgjengelig møtested
- være en arena for kunnskap og kultur
- være en ressurs for skole og lokalsamfunn
- tilby digitale kunnsapsressurser

Velkommen som medlem!

Send SMS **Fagforbundet medlem** til **1980**. Du får gunstig forsikring. La dyktige tillitsvalgte ivareta rettighetene dine!

FAGFORBUNDET

Seksjon kirke, kultur og oppvekst

Medical Subject Headings -snart på norsk

Mange har hørt om MeSH (Medical Subject Headings), disse engelske termene som brukes til å beskrive innholdet i medisinske artikler og bøker.

Tekst: Sigrun Espelien Aasen, forskningsbibliotekar, Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, Helsebiblioteket.no og Anette Munthe, hovedbibliotekar, Universitetet i Oslo, Medisinsk bibliotek. Illustrasjon: Christine Haruka Munthe.

Men vet du at MeSH-vokabularet er oversatt til 27 språk og at det snart kommer på norsk? I denne artikkelen vil vi si litt om hva MeSH er, hva det kan brukes til og hvorfor det er viktig med en norsk oversettelse.

MeSH er et kontrollert vokabular, utviklet av National Library of Medicine, som består av over 26 000 emner innen medisin og relaterte fagområder. Hvert emne har minst en foretrukket term, men kan i tillegg ha opp til 29 alternative termer (synonymer, mer populære termer o.l.). Totalt inneholder vokabularet ca 200 000 termer. I tillegg til alle termene, har hvert emne en definisjon og en unik identifikator. Identifikatoren er viktig fordi den gjør vokabularet konsistent og språkuavhengig. Emnet er det samme uansett hva man kaller det! Eksempelvis ble foretrukket term for emnet med Id D008607 i år endret fra «Mental retardation» til «Intellectual disability». Dette har liten praktisk betydning. Identifikatoren gjør at slike språklige endringer ikke medfører behov for reindeksering.

Det finnes mange typer kontrollerte vokabularer. Felles for alle er at de brukes til å samle noe som handler om det samme, og til å redusere tvetydighet. I Norge har vi manglet gode kontrollerte vokabularer, og ofte brukt frie emneord ved indeksering av litteratur. Dette er en lettvinnt løsning som gir tilfeldige treff ved søking.

MeSH er sannsynligvis verdens mest brukte standardiserte vokabular. Det er foreløpig oversatt til 27 språk og brukes bl. a. til indeksering av litteratur i databasene PubMed/Medline, Cochrane Library, CINAHL og SveMed+. I Norge brukes MeSH av 22 bibliotek som katalogiserer sin litteratur i BIBSYS. Noen flere om en tar med dem som bruker andre biblioteksystemer

MeSH brukes også på nettsteder som Health On the Net Foundation (HON), den franske helseportalen CISMef og pasientportalen MedlinePlus.

Mapping mellom ulike begrepssystemer

MeSH-identifikatoren gjør at MeSH kan brukes til oversettelse mellom ulike språk, og den kan brukes til å koble et emne i MeSH til tilsvarende i andre begrepssystemer (vokabularer, klassifikasjoner og kodesystemer). Et eksempel på mapping i praksis, kan ses i pasientportalen SMIL (<http://smil.uio.no/>). Vokabularet i SMIL består av ca 2000 emner, stort sett beskrevet med folkelige termer. Dette vokabularet er ikke MeSH, men alle emner som er identisk med et emne i MeSH (ca 80%) er «mappet» mot

MeSH ved hjelp av den unike identifikatoren. Dette gjør det mulig, med utgangspunkt i populære norske termer, å søke i utenlandske baser – og få relevante treff. Også i WebDewey, som nå blir oversatt til norsk, er det startet et arbeid med å mappe Dewey og MeSH. Det ligger naturligvis noen utfordringer i at MeSH er langt mer detaljert innen medisin enn det Dewey er, men mulighetene det åpner for er vel verdt å utforske.

Hvorfor oversette MeSH til norsk?

På midten av 1990-tallet begynte tsjekkerne å oversette MeSH, og svenskene fulgte hakk i hel. Karolinska instituttet i Stockholm har ansvar for indeksering av artikler i nordiske medisinske tidsskrifter i Medline. Deres egne nordiske referansedatabaser, der den ene inneholdt svenske termer og den andre engelsk MeSH, ble sammenliknet mht bruk. Selv om databasen med MeSH var kvalitetsmessig klart best, viste det seg at databasen med svenske termer ble mer brukt av helsepersonell. Det motiverte til å oversette MeSH til svensk. Innen utgangen av 1997 var de mest aktuelle emnene oversatt, og både svenske og engelske MeSH-termer ble søkbare i databasen vi nå omtaler som SveMed+.

I Norge er SveMed+ flittig brukt av studenter som skal bruke MeSH ved søking i internasjonale databaser. Ved søk på norske tittelord er det mulig å finne korrekte svenske og engelske MeSH-termer, og dermed bli tryggere på begrepet man søker på. Et forsøk på å oversette MeSH til norsk i 1999 førte ikke fram, men våren 2009 startet Helsebiblioteket.no prosjektet med oversettelsen. Nettstedets behov for standardiserte emneord, økende krav til norsk medisinsk fagspråk og krav til helsepersonell om at deres virksomhet skal være kunnskapsbasert var viktige grunner til avgjørelsen.

Gevinster ved oversettelse av MeSH

Hovedmålet med å oversette MeSH til norsk er å få et solid norsk begreps- og emneordsystem for medisin og helsefag. Myndighetene vektlegger parallellspråklighet, og en felles inngang til norske og engelske MeSH vil styrke målene i St. meld. 35(2007-2008) Mål og mening – ein heilskaplig norsk språkpolitikk. Men MeSH på norsk vil først og fremst kunne forbedre gjenfinning av helsefaglig

Foto: Ann Ellefshanne

Fagforbundet for alle som jobber i bibliotek

Fagforbundet:

- ivaretar bibliotekansattes faglige rettigheter
- krever rett til heltid
- har stipendordning for medlemmer
- vil grunnlovfeste det offentliges ansvar for kultur

Biblioteket skal:

- være et åpent og tilgjengelig møtested
- være en arena for kunnskap og kultur
- være en ressurs for skole og lokalsamfunn
- tilby digitale kunnsapsressuser

Velkommen som medlem!

Send SMS **Fagforbundet medlem** til **1980**. Du får gunstig forsikring. La dyktige tillitsvalgte ivareta rettighetene dine!

Seksjon kirke, kultur og oppvekst

FAGFORBUNDET

informasjon, føre til mer presis kommunikasjon, og gi studenter et pedagogisk verktøy til bruk i utdanningen. Mesh inneholder ikke bare synonymmer, men viser også hvordan emneord plasseres i forhold til hverandre i et hierarki. Dette er nyttig for studenter og andre som skal lære hvordan ulike medisinske fagtermer forholder seg til hverandre.

Antakelig vil norsk Mesh bli tatt i bruk av alle helsefaglige utdanninger, helseportaler og tidsskrifter. Det vil gi et løft for samarbeid og kompetanseheving innen mange bibliotektyper, spesielt innen utdanning, forskning og helsetjenesten.

Mesh som ordbok

Norsk Mesh vil bli fritt tilgjengelig for alle og kan fungere som ferspråklig definisjonsordbok. Et oppslagsverk som inneholder både profesjonelle og folkelige termer vil være nyttig, blant annet for dem som har vært hos lege eller på sykehus og lurer på hva vanskelige profesjonelle termer betyr. Svensk Mesh brukes mye av helsepersonell, men også av journalister og pasienter.

Ved å ha en standardisert terminologi kan man oppnå mer presis kommunikasjon og unngå å kaste bort tid på å diskutere hvilke ord man skal benytte i alt fra brosjyremateriell og nettsider til fagkommunikasjon. En oversettelse av Mesh kan også bidra til å styrke norsk medisinsk fagterminologi. Alle oversatte termer er kvalitetssikret av eksperter innen sine fagfelt.

Samarbeid

Arbeidet med oversettelse av Mesh ble initiert av Helsebiblioteket.no Med støtte fra Tidsskrift for Den norske legeforening, KITH (Kompetansesenter for IT i helse- og sosialsektoren, som fra 1.1.2012 er en del av Helsedirektoratet), HelseNorge.no (Helseledelse og SIRUS) (Statens institutt for Rusmiddelforskning) vil 17 000 av 27 000 Mesh være oversatt innen 2012.

Vi nærmer oss målet om norske emneord som en del av et internasjonalt, levende emneordsystem. Samarbeid med andre lands oversettere gir gode muligheter for utvikling av norsk Mesh. Våre svenske kolleger er nære samarbeidspartnere og vil inkludere norsk Mesh i databasen SveMed+. Dette vil bli en berikelse for nordiske brukere. I Sverige er det utviklet en Mesh-applikasjon for mobil, og man er i full gang med å gjøre Mesh tilgjengelig som "linked data". Denne type nyvinninger kan vi, med norsk Mesh, lett nyttegjøre oss. Vi kan også selv bidra til utvikling og forbedringer av Mesh-vokabularet på internasjonalt basis.

INSEKTION

